

ПОЛИТИКАТА ЗА ЗАЩИТА НА КОНКУРЕНЦИЯТА КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПРЕДИМСТВАТА НА ЕДИННИЯ ПАЗАР НА ЕС

Едуард Маринов

Нов български университет, Институт за икономически изследвания
при Българската академия на науките

Как да се цитира тази статия / How to cite this article:

Marinov, E. (2022). Politikata za zashtita na konkurenciyata kato predpostavka za realizirane na predimstvata na edinniya pazar na ES. (Competition Policy as a Prerequisite for Utilizing the Benefits of the EU Single Market). *Economic Thought Journal*, 67 (5), 595-626 (in Bulgarian). <https://doi.org/10.56497/etj2267504>

To link to this article / Връзка към статията:

<https://etj.iki.bas.bg/general-economics-and-teaching/2022/11/20/politikata-za-zashtita-na-konkurenciyata-kato-predpostavka-za-realizirane-na-predimstvata-na-edinniya-pazar-na-es>

Published online / Публикувана онлайн: 24 November 2022

Submit your article to this journal / Изпратете статия за публикуване

<https://etj.iki.bas.bg>

Article views / Статията е видяна:

View related articles / Други подобни статии:

View Crossmark data / Вж. информация от Crossmark:

Citing articles / Цитиращи статии:

View citing articles / Вж. цитиращи статии:

ПОЛИТИКАТА ЗА ЗАЩИТА НА КОНКУРЕНЦИЯТА КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПРЕДИМСТВАТА НА ЕДИННИЯ ПАЗАР НА ЕС

Едуард Маринов

Нов български университет, Институт за икономически изследвания
при Българската академия на науките

Резюме: Европейският съюз има една от най-силните системи за защита на конкуренцията в света, които се прилагат и за компании извън Съюза, опериращи на единния пазар. Новите структурни предизвикателства пред политиката в областта на конкуренцията налагат да се преоцени нейната роля при трансформирането на европейската индустрия, както и за справянето с някои нови проблеми, произтичащи от спецификата на цифровата икономика и от пандемията от COVID-19. Във връзка с това в изследването е проследено значението на политиката в областта на конкуренцията на ЕС за ефективното функциониране на единния пазар. Представени са няколко случая от практиката, въз основа на което са очертани структурните предизвикателства пред тази политика. Направен е и опит да бъдат обобщени новите предизвикателства, породени от пандемичната криза, от дигитализацията и от зеления преход, като са систематизирани новите мерки, свързани с тях.

Ключови думи: единен пазар на ЕС; защита на конкуренцията; икономически растеж; пандемия; дигитализация; зелен преход

JEL codes: D40; L10; L40

DOI: <https://doi.org/10.56497/etj2267504>

Received 22 September 2022

Revised 14 October 2022

Accepted 21 October 2022

Въведение

Политиката на ЕС в областта на регулирането и защитата на конкуренцията е един от крайъгълните камъни на целия процес на европейска интеграция. Сред мерките, които трябва да се предприемат за постигане на целите, свързани с изграждането на общия пазар, член трети от Римския договор предвижда „създаване на система от гаранции срещу нарушаване на конкуренция-

та на общия пазар“.

Главната цел на правилата на ЕС в областта на конкуренцията е да се даде възможност за правилното функциониране на вътрешния пазар на общността като основен двигател за благосъстоянието на гражданите, предприятията и обществото в Съюза като цяло. Ефективната конкуренция позволява на предприятията да се състезават при равни условия в различните държави членки, като същевременно оказва натиск върху тях да се стремят непрекъснато да предлагат възможно най-добри продукти на най-благоприятни за потребителите цени. Това на свой ред стимулира иновациите и дългосрочния икономически растеж. Така политиката в областта на конкуренцията (вкл. и по отношение на предприятия извън Съюза, които извършват дейност на вътрешния пазар) се превръща в ключов инструмент за постигането на свободен и динамичен вътрешен пазар и за насърчаването на общото икономическо благосъстояние. В резултат от настъпилите напоследък обществени, икономически, геополитически и технологични промени обаче създателите на политики са принудени да оценят дали съществуващият инструментариум от мерки и политики в областта на конкуренцията все още предоставя ефективни инструменти за реализиране на основната му цел, или трябва да бъде адаптиран. Ето защо през последните години започва цялостен преглед на антитръстовите правила на ЕС, както и на правилата за сливанията и за държавната помощ (ЕП, 2021, с. 2). Дългосрочните цели на Съюза в областта на дигитализацията и зеления преход, от една страна, и пандемията от COVID-19, от друга, изправят предприятията, потребителите и цялата икономика пред сериозни предизвикателства, което налага създаването, адаптирането и прилагането на нов набор от мерки в областта на конкуренцията.

Във връзка с това изследването се фокусира върху анализ на политиката в областта на конкуренцията с цел да се идентифицират основните предизвикателства пред ефективната конкуренция като предпоставка за осъществяването на предимствата на единния пазар на Европейския съюз. Анализирани са новата проактивна рамка на политиката за защита на конкуренцията в ЕС-27 като фундаментална ценност в процеса на европейска интеграция от гледна точка на инструментите ѝ и тяхната ефективност и в контекста на нейните възможности да бъде използвана като двигател на растежа в общността. Представен е систематизиран преглед на мерките и на основните предизвикателства пред политиката в областта на конкуренцията на ЕС, като е обърнато внимание на отраслите, в които се наблюдават най-сериозни проблеми. На базата на изследване на няколко случая от практиката са очертани структурните предизвикателства пред тази политика, а накрая са разгледани новите реалности, в които тя функ-

ционира – пандемията, дигиталната трансформация, новите стратегически приоритети на ЕС и въздействието им върху конкуренцията.

Политиката за защита на конкуренцията в ЕС – основна ценност на единния пазар

Макар че не е толкова известна като свободата на движение на факторите на производство, както беше отбелязано, политиката за защита на конкуренцията е една от фундаменталните икономически ценности, стоящи в основата на цялостния замисъл и изпълнение на процеса на европейска интеграция още от неговото зараждане. От тази гледна точка конкуренцията е основен механизъм на пазарната икономика и насърчава компаниите да предоставят на потребителите продуктите, които предпочитат. В същото време тя благоприятства иновациите и налага по-ниски цени. Въпреки това според Европейската комисия (ЕК), за да бъде ефективна, конкуренцията изисква независими един от друг оференти, всеки от тях подложен на конкурентния натиск, упражняван от другия (ЕС, 2017). За да бъде постигнато положителното въздействие на и добри резултати от конкуренцията, е необходимо да се осигурят определени предпоставки. Това означава, че ЕС трябва да поддържа (чрез подходяща институционална рамка) условия за такава конкуренция, която да е в състояние да засили действието на пазарните сили като преобладаващо в единния европейски пазар.

По отношение на общия вътрешен пазар Европейската комисия посочва, че най-добрата гаранция за повишената ефективност и иновативния потенциал на европейските компании е, че единният пазар е отворен и конкурентен. Ето защо силната конкуренция е определящ фактор за конкурентоспособността и за икономическия растеж (Szczepański, 2019). В рамките на Лисабонската стратегия и в новия сценарий на разширена Европа политиката в областта на конкуренцията се разглежда като стратегически важен елемент за стимулиране на конкурентоспособността на европейската индустрия с цел постигане на дългосрочните цели за развитие на Европейския съюз. Новият контекст изисква нов подход на политиката в областта на конкуренцията, влязъл в сила на 1 май 2004 г., съвпадайки с присъединяването на новите държави членки, и дефиниран от Европейската комисия като проактивен (Palma Martos, 2008, p. 2). Този подход се характеризира, от една страна, с подобряване на регулаторната рамка на конкуренцията с цел насърчаване на интензивна икономическа дейност, широко разпространение на знания, осигуряване на по-добри условия за потребителите и ефективно икономическо реструктуриране на вътрешния пазар, а от друга – с действия, насочени към премахване на бариерите за навлизане на пазарите и на пречките пред ефективната конкуренция.

Конкуренцията като фундаментална ценност в процеса на европейска интеграция

Политиката на ЕС в областта на конкуренцията е предвидена в Римския договор от 1957 г., който определя като една от нейните цели създаването на система за защита на свободната конкуренция на общия пазар. Чл. 3, пар. 3 от Договора за Европейския съюз (ДЕС) гласи, че ЕС „създава вътрешен пазар“, основан на „силно конкурентна социална пазарна икономика“. Правилата за конкуренция на този пазар днес се съдържат в чл. 101 до 109 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС).

Концепцията за изграждането на вътрешен пазар се основава на принципа, че участниците на пазара трябва да работят с възможно най-голяма степен на икономическа свобода, без никакви (национални) бариери пред конкуренцията. Това обуславя и целта на европейската политика в областта на конкуренцията – да улесни правилното функциониране на единния пазар (Szczepański, 2019, p. 1). По същество тя гарантира, че предприятията имат възможност да се конкурират при равни условия на пазарите на всички държави членки, при което ефективната конкуренция не е цел сама по себе си, а по-скоро двигател на ефективен вътрешен пазар, който осигурява растеж и работни места.

Системата за икономическо управление на ЕС и самият Договор за създаване на Европейските общности (ДЕО) се основават на „принципа на пазарната икономика на отворена и свободна конкуренция“. Свободната конкуренция в благоприятна бизнес среда е ключов фактор за растежа на производителността и на конкурентоспособността. Конкуренцията обаче не е самоцел – тя е „жизнен пазарен процес, който възнагражда компании, предлагащи по-ниски цени, по-високо качество и нови и по-широк набор от продукти“ (ЕС, 2017, с. 2).

Сред целите на ДЕО е подобряването на живота и непрекъснатото и балансирано разширяване на икономическата дейност чрез изграждането на общ пазар. Разширяването на ЕС обаче не трябва да бъде спирано от създаването на бариери между държавите членки. Ето защо в контекста на свободното движение на стоки и услуги политиката в областта на конкуренцията се стреми да осигури на потребителите възможността да избират свободно чрез предотвратяване и наказване на действия на икономическите агенти, които се опитват да възпрепятстват този избор (Prieto Kessler, 2005).

Наред с това разбиране за свободната конкуренция като основополагаща ценност на единния пазар могат да се намерят и други направления, в които тя е фундаментална за процеса на европейската интеграция.

Първо, динамичният вътрешен пазар повишава конкурентоспособността на

европейските компании и благоприятства успеха им в световната икономика, защото отвореният и конкурентен пазар принуждава фирмите да използват иновативни стратегии за подобряване на качеството и оказва натиск за намаляване на цените (Маринов, 2017).

Второ, политиката за защита на конкуренцията съобразява необходимия баланс между иновативните процеси и конкуренцията. Европейският съюз не може да базира своята конкурентна стратегия само върху ниските разходи, а като заявен лидер в областта на иновациите трябва да залага и на внедряването на високи технологии. Последното може да се случи единствено в среда, която осигурява възвръщаемостта на високите и рисковите инвестиции, необходими за постигането на тези цели. Това предполага монополизация, дори временно, което противоречи на духа на конкуренцията, но е необходимо за използването на научния напредък и на знанието в икономическото развитие (Palma Martos, 2008, p. 4).

На трето място, европейската политика в областта на конкуренцията трябва да допринася едновременно за реализирането на ползите на потребителите и на бизнес интересите в процесите на сливания. Тези процеси са оправдани от необходимостта от засилване на сътрудничеството и приспособяване на размера на компаниите към глобалния мащаб, в който работят. Концентрацията ограничава конкуренцията, но може да осигури ползи – и за фирмите, и за общото благосъстояние, чрез подобряване на ефективността. Именно тук се крие ключът към намесата в тази област (Szczerpański, 2019).

И накрая, политиката за защита на конкуренцията е изправена пред сложни предизвикателства – глобализацията, интернационализацията на фирмената дейност, както и множеството кризи през последните години, което изисква решения, надхвърлящи сферата на общността. Европейската комисия има правомощия да се занимава със случаи на общностно ниво, но такова третиране е сложно поради съществуването на много различно национално законодателство и на различни институционални рамки по отношение на конфигурацията на органите за защита на конкуренцията. Следователно на ниво общност е необходим ефективен механизъм за координация, особено от гледна точка на факта, че традициите на новите държави членки са далеч от пазарните икономики. Такава роля може и трябва да изпълнява мрежата на органите за конкуренция (ЕС, 2017).

Конкуренцията е основен стълб в икономическото изграждане на ЕС, а оттам и в укрепването на единния пазар. Това прави общностната политика в тази област една от най-активните и профилирани в съставянето и развитието на целия набор от общностни политики.

Накратко за инструментите на политиката на ЕС в областта на конкуренцията

Целта на политиката на ЕС в областта на конкуренцията е да осигури правилното функциониране на единния пазар. По същество тя гарантира, че предприятията имат възможност да се конкурират при равни условия на пазарите на всички държави членки. Създателите на политики разполагат с широк набор от инструменти, за да формират ефективна политика на ЕС в областта на конкуренцията. Тези инструменти включват антитръстови мерки, контрол на сливанията, държавна помощ, либерализация и специфични за отделните отрасли мерки (вж. Панушев, 2003; Шикова, 2011; Parenti, 2021) и се използват, както следва:

- Антитръстовите мерки – за спиране на антиконкурентни споразумения между предприятия, например създаването на картели и злоупотреба с господстващо положение на пазара, както и други ограничителни практики. Антитръстовата политика има за цел възстановяване на конкурентните условия, ако неуместно поведение от страна на дружества (например формирането на картели или злоупотреба с господстващо положение) води до нарушаване на конкуренцията. Антитръстовите мерки са първично регулирани с широкообхватна забрана на споразумения, които ограничават конкуренцията (чл. 101 от ДФЕС).
- Контролът на сливанията – за коригиране или блокиране на сливания, които могат да попречат на ефективната конкуренция. Целта на контрола върху сливанията е да се предотвратяват потенциални нарушения на конкуренцията чрез предварително оценяване на това дали потенциално сливане или придобиване би могло да има антиконкурентно въздействие. В тази област действат забрана на злоупотребата с господстващо положение (чл. 102 от ДФЕС) и процедура на контрол върху сливанията (Регламент (ЕО) № 139/2004).
- Държавната помощ – за отстраняване на временни пазарни провали (например, ако стабилните предприятия не могат да получат достъп до капитал), а също и за промяна на социално или политически нежелани пазарни резултати (например, ако определени региони изостават в икономическия растеж). Целта на правилата за държавната помощ е да предотвратят неправомерна държавна намеса винаги когато преференциално третиране на определени предприятия или сектори нарушава или съществува вероятност да наруши конкуренцията и оказва неблагоприятно въздействие върху търговията между държавите членки. Услугите от общ икономически интерес имат особено значение

за потребителите и са предмет на специфични правила в контекста на държавната помощ с цел насърчаване на социалното и териториалното сближаване, постигане на високо равнище на качество, безопасност и достъпност, както и равно третиране. Тук основната регулация е забраната на държавните помощи (чл. 107 от ДФЕС).

- Либерализацията – за отключване на ползите от конкуренцията под формата на по-голяма производителност и растеж в регулираните сектори.
- Специфичните за отраслите мерки – за създаване на основа за конкуренция в области, в които тя не може или все още не може да функционира самостоятелно. Специфичните за сектора мерки са особено широко разпространени в индустрии, характеризиращи се със силна икономика на обхвата и мащаба (например инфраструктурни, комунални и мрежови индустрии) и включват регулиране на капацитета за енергопроизводство и на задължението за универсална услуга в пощенския сектор. Обикновено такива области могат да бъдат отново либерализирани впоследствие.

Антитръстовите решения, контролът върху сливанията и контролът върху държавните помощи са обикновени инструменти за защита на конкуренцията, функциониращи в рамките на добре установен режим на прилагане, докато либерализацията и специфичните за сектора мерки са политически инструменти, които могат да включват редица различни инициативи за постигане на конкретна цел.

Както става ясно, политиката за защита на конкуренцията обхваща широк спектър от области и разнообразен набор от мерки, разработени, за да отразяват спецификата на всяка конкретна ситуация. ЕК налага правилата за конкуренция чрез своите правомощия за разследване и санкции. Последните големи промени в политиката в тази сфера включват новите правила, овластяващи националните органи по конкуренция, частната директива за антитръстови действия за обезщетяване на вреди и комплексното модернизиране на правилата за държавните помощи. Намирането на ефективно възпиращо средство обаче остава предизвикателство, въпреки че Комисията е постигнала напредък в разкриването на картели.

Европейските правила в областта на конкуренцията са създадени главно за защита на конкуренцията, за предотвратяване на изкривявания на пазара и за осигуряване на справедливост за участниците в него. Рамката се стреми да гарантира, че правителствата и компаниите спазват правилата на ЕС за лоялна конкуренция, като същевременно предоставя достатъчно пространство за ино-

вазии, за единни стандарти на вътрешния пазар и за развитие на дребния бизнес. Това е необходимо, тъй като практиката показва, че конкуренцията на единния пазар може да бъде възпрепятствана по много начини, например от:

- антиконкурентно поведение на участниците на пазара (примерно координиране на техните пазарни действия);
- използване на господстващо положение на пазара за нарушаване на конкуренцията;
- сливания на предприятия, които биха могли значително да намалят конкуренцията на пазара;
- интервенции на държавите членки на пазара (държавна помощ).

Правилата на ЕС за конкуренция са валидни и за поведение или споразумения, сключени извън Съюза, ако имат ефект в рамките на вътрешния пазар. И накрая е важно да се отбележи, че правото на ЕС в областта на конкуренцията се прилага за всички държави членки, както и за други страни, които формират Европейското икономическо пространство (Исландия, Лихтенщайн и Норвегия).

Ефективност на политиката на ЕС в областта на конкуренцията

За целите на своя годишен доклад за глобалната конкурентоспособност, обхващащ 137 страни, Световният икономически форум оценява ефективността на антитръстовата политика, като използва скала между 1 (антитръстовата политика се смята за слаба и неефективна за насърчаване на конкуренцията) и 7 (антитръстовата политика е изключително ефективна). В доклада за 2017-2018 г. 12 от държавите – членки на ЕС, са на първите 21 места в световната класация, а други 6 са на първите 49 със стойности от 4 или повече, като начело е Финландия (IMF, 2019). По отношение на злоупотребата с господстващо положение (1 означава доминация на няколко бизнес групи, а 7 – разпределение между много фирми) 20 държави членки са сред 44-те най-високо класирани със стойности над 4,56 (IMF, 2019). Въпреки че това показва относително силни антитръстови и проконкурентни политики в Европейския съюз, индексът има недостатъци и е доста опростен (например не прави разлика между ефектите на националната политика за защита на конкуренцията и тази на ЕС).

Проучване, базирано на данни от 102 държави, предполага, че Съюзът има най-силния режим на конкуренция в света, що се отнася до обхвата на покритие (Hylton and Deng, 2007). Същото изследване установява, че най-обширните национални закони за конкуренцията обикновено са в държавите – членки на ЕС. То посочва и че режимът на общността има най-широкото поле за квалифициране на злоупотреба с господстващо положение, сливания, ограничителни търговски практики и незаконно тайно поведение. Достига се до заключението, че

макар в ЕС излагането на компаниите на антитръстов риск да е най-високо, Съюзът изостава значително от САЩ по отношение на разнообразието от наказания, с които разполага органът за конкуренция, главно поради невъзможността да се налагат присъди „лишаване от свобода“. Не е изненадващо, че емпиричните проучвания потвърждават, че тежестта на санкциите и щетите, предвидени от националното законодателство, заедно с нивото на властта на органа по конкуренцията по време на разследването играят най-важната роля за насърчаване на конкуренцията между фирмите.

Емпиричното изследване на микроикономическото въздействие на политиката в областта на конкуренцията, извършено от Комисията през 2015 г. (ЕС, 2017), показва, че възпиращият ефект от контрола върху сливанията и прилагането на антитръстовото право значително надвишава разходите за поддържане на ефективен режим на конкуренция, както и че стабилното прилагане на политиките на картелите е помогнало за намаляване на надценката.

От по-ранни проучвания се вижда, че политиката на ЕС в тази сфера, изглежда, увеличава интензивността на конкуренцията. Повишаването на ефективността на политиката (чрез по-добро разработване и прилагане на мерки) може също да допринесе за ограничаване на упражняването на пазарна сила и за намаляване на маржа цена-разходи на отделните пазари. Ефективността на политиката е установена и в някои емпирични изследвания, които показват, че ако до 90-те години на миналия век пазарите на САЩ са били по-конкурентни от европейските, днес последните имат по-слаба концентрация, по-малки свръхпечалби и по-ниски регулаторни бариери за навлизане. Това може да се обясни с различната настройка на състезателната система на двата континента. Един общ регулатор, създаден от различни държави (както е в ЕС), е по-независим и професионален от националните, които замества. Затова институциите на Съюза са по-независими от американските и прилагат политиката за защита на конкуренцията по-стабилно от отделна страна. По-конкретно, европейските държави със слаби институции се възползват в много голяма степен от делегирането на антитръстовото прилагане на ниво ЕС. В САЩ политическите и лобистките разходи се покачват повече, отколкото в Съюза, което обяснява по-същественото нарастване на концентрацията и на пазарната сила там (Gutierrez and Philippon, 2018).

Този обрат в силата на конкуренцията се потвърждава и от анализа, показващ рязко увеличение на маржовете на печалба в САЩ, но не и в ЕС – между 2000 и 2015 г. в САЩ цените са се повишили с 15% повече, отколкото в Съюза, докато заплатите са нараснали съответно само със 7%. Това представлява средно увеличение от 8% на покупателната способност за европейските потребители (вж.

Jean, Perrot and Philippon, 2019). Намаляването на конкуренцията в САЩ може да се види и от факта, че за разлика от Европа там е имало значително преразпределение на ресурсите от компании с ниска към такива с висока надценка.

През 2019 г. изследователи от Европейската централна банка анализират пазарната сила и интензивността на конкуренцията в Еврозоната. Те стигат до извода, че като цяло съотношенията на концентрация остават равни през последните 10 години, като единственото изключение е производственият сектор, който се характеризира с относително по-високи нива в сравнение с други отрасли. Освен това общата надценка в Еврозоната е доста стабилна, дори незначително намалява от края на 90-те години на XX – началото на XXI век, като основна движеща сила отново е производственият сектор. Изследването заключава, че „сравнително силната антитръстова рамка на Еврозоната (на общо ниво) е положителен аспект“ (Cavalleri et al., 2019).

Друг анализ за 2019 г. показва, че след кризата пазарната конкуренция в Европа спада. Това се проявява чрез нарастваща пазарна консолидация в повечето държави членки, намаляващ поток от бизнес и високо ниво на пазарна концентрация. Някои сектори като туризма и правните и счетоводни услуги имат едни от най-високите маржове в държавите членки, докато автомобилостроенето, химическата и строителната индустрия показват най-бърз растеж на надценките. В същото време новите участници остават настрана поради големите фиксирани разходи за капиталови инвестиции или за съобразяване със законодателството или стандартите. Ограничителното регулиране в много случаи действа като ефективна бариера за навлизане на пазара. Следователно европейските пазари не са толкова отворени за конкуренция, както често се твърди (Guinea and Erixon, 2019).

Съществуват и някои предположения за връзки между ефективността на антитръстовите мерки, дохода на човек от населението и лидерството в националната политика, според които ефективността в новите държави членки се повишава след присъединяването към ЕС. Резултатността на политиката в областта на конкуренцията се обуславя от прилагането на икономически подход и анализ при определяне на господство и злоупотреби, който се фокусира върху целите и ефективността по отношение на благосъстоянието и използва формални модели, за да ги демонстрира. Именно такъв, базиран на икономиката подход е една от основните концепции, залегнали в политиката на ЕС в областта на конкуренцията. Неговата роля нараства прогресивно през последните десетилетия (Zalewska-Głogowska, 2017), което също може да подобри стандарта на вземане на решения от ЕК. Същевременно засиленият акцент върху стриктния икономически анализ води до стесняване на целите на политиката на ЕС в об-

ластта на конкуренцията, като ги свежда до повишаване на икономическата ефективност и насърчаване на благосъстоянието на потребителите. Независимо от това „неефективните“ цели като защита на малките и средните предприятия (МСП), завършване на единния пазар и подобряване на конкурентоспособността на фирмите от Съюза на практика все още играят важна роля и разкриват плуралистичната и амбициозна рамка на целите на политиката на ЕС в тази област (Van Rompuy, 2012).

Политика в областта на конкуренцията и икономически растеж в контекста на единния пазар

Множество икономически изследвания предполагат положителна връзка между пазарната конкуренция и икономическия растеж. През 2011 г. проучване на ОИСР потвърждава наличието на причинно-следствена връзка между стриктното прилагане на правилата за защита на конкуренцията и дългосрочния икономически растеж и установява, че институционалната структура и антитръстовите дейности играят по-важна роля в това отношение, отколкото контролът на сливанията (OECD, 2012). Емпиричните данни показват, че някои елементи на засилената конкуренция като отворени пазари, конкуренти от чужбина и нови участници на пазара подкрепят растежа и/или производителността в икономиката. През 2014 г. ОИСР анализира съществуващите доказателства и заключава, че по-силната политика в областта на конкуренцията и законите водят до по-голяма конкуренция на пазарите, което на практика предизвиква по-бързо увеличаване на производителността, пряко свързано с икономическия растеж (OECD, 2015). Ръстът на производителността се влияе положително от факта, че само най-ефективните компании остават на пазара, както и от силните стимули за мениджърите да се стремят да превъзхождат конкурентите (Marinello, 2014).

Важно е да се отбележи, че някои изследвания подкрепят положителните макроикономически и преразпределителни ефекти на политиката на ЕС в областта на конкуренцията. Интервенциите на органите за защита на конкуренцията засилват конкуренцията на пазара, което понижава маржовете на печалбата (или надценките) и нивата на цените. Това допринася за по-ниска инфлация, докато намалените цени стимулират потребителското търсене. За да отговорят на търсенето, фирмите инвестират в производствен капацитет и в по-добри технологии, което повишава тяхната производителност. Те наемат и повече работници, което увеличава заетостта и допълнително стимулира търсенето. Отрицателният ефект от намаляването на рентабилността поради по-ниските надценки е повече от компенсиран от положителния ефект от по-

голямото търсене. Всички посочени промени стават причина за увеличаване на БВП.

Решенията на Комисията, засягащи картели и сливания, имат възпиращ ефект – ограничаването на броя на картелите или на господстващите фирми води до формирането на по-ниски цени. Оценка за ефекта от тези промени в надбавките върху БВП на ЕС показват, че той се увеличава с 0,4% след пет години и с 0,9% в дългосрочен план. Заетостта нараства с 0,3%, което означава 650 хил. допълнителни работни места. Същевременно моделът показва, че след 5 години по-несъстоятелните домакинства увеличават потреблението пропорционално 4 пъти повече от по-богатите – това е аргумент за положителния ефект на преразпределение, оказван от политиката на Европейския съюз в областта на конкуренцията, който е от полза за най-бедните в обществото (Szczerpański, 2019, p. 29). Проучване на Световната банка от 2017 г. също потвърждава голямото влияние на тази политика върху растежа на БВП и значителния ѝ ефект на преразпределение – нейните интервенции водят до намаляване на цените и до по-добро количество и разнообразие на продукти, което има най-силно позитивно въздействие върху най-бедните домакинства (Dierx et al., 2017).

Ефектът от политиката за защита на конкуренцията върху растежа може да бъде описан по различни начини. Един от тях е да се очертае връзката между политиката и водещите инициативи на ЕС, т.е. описанието да е ориентирано към политиката. Друг начин, който пък съответства на икономическата теория, е да се обрисова връзката между политиката в областта на конкуренцията и двигателите на икономическия растеж. И в двата случая обаче основните двигатели на растежа са едни и същи, така че става въпрос само за два различни подхода към изследването на едни и същи взаимоотношения. Освен това първата стъпка и в двете описания е да се разкрие как политиката за защита на конкуренцията влияе върху и засилва конкуренцията.

Конкуренцията невинаги е достатъчна, за да гарантира постигането на политически желан пазарен резултат. Има случаи и области, в които конкуренцията (пазарът) сама по себе си не може да осигури реализирането на целите, заложенни във водещите инициативи на Европейския съюз. В такива случаи се изисква прилагането на инструментите за защита на конкуренцията, за да се осъществят напълно ползите от нея. Пример е снабдяването на потребителите в ЕС с важни услуги (като доставката на поща в селските райони), които най-често не могат да бъдат предоставяни само при пазарни условия, тъй като съответните компании не могат да печелят от това. Превръщайки такъв вид услуги в цел на политиката (като услуги от общ икономически интерес), правителствата могат да осигурят непрекъснатото им предоставяне (Szczerpański, 2019).

Пазарните провали и външните ефекти може също да изискват специфични за даден отрасъл мерки или други инструменти за конкуренция, за да се реализират пълните ползи от нея. Например чрез своя натиск за иновации конкуренцията е допринесла за технологичния прогрес при предоставянето на високоскоростни интернет връзки. Тя обаче не гарантира, че те винаги имат широко покритие, особено в селските райони (Nielsen et al., 2013).

Подобни примери показват защо може да е необходима по-специализирана политика в областта на конкуренцията, за да се извлекат пълните ползи от ефективните пазари. За конкуриращите се трансгранично европейски предприятия ефективността на тази политика е предпоставка за функциониращ пазар и икономически растеж. В крайна сметка обаче може да има синергии, както и компромиси между политиката в областта на конкуренцията и единния пазар:

- Колкото по-ефективен е единният пазар, толкова по-значителни са потенциалните икономии от мащаба и обхвата, които компаниите се конкурират да извлекат на специфични продуктови пазари. Въпреки това, колкото по-големи са пазарите, толкова по-големи могат да бъдат фирмите, преди да получат господстващо положение, което потенциално застрашава ефективната конкуренция.
- По-широките пазари притежават потенциал за по-интензивна конкуренция и за повече ползи от специализацията и търговията. Политиките на единния пазар разширяват пазарите, като премахват бариерите пред търговията, и следователно засилват ефектите от политиката за защита на конкуренцията.
- Трябва обаче да се намери и компромисен баланс в международен аспект – индустриалната политика с акцент върху създаването на големи европейски фирми, които да се конкурират с компании от Китай, Япония и САЩ, може да застраши ефективната конкуренция в рамките на единния пазар.

Предизвикателства пред политиката за защита на конкуренцията на ЕС като средство за осигуряване на ефективното функциониране на единния пазар

Въз основа на обширния анализ на конкуренцията като фундаментална ценност и нейното насърчаване и защита в процеса на изграждане на единния европейски пазар могат да се направят четири основни извода:

Първо, Европейският съюз е изправен пред предизвикателството да търси непрекъснато усъвършенстване на институционалната рамка на политиката в областта на конкуренцията. Повече от половин век интеграционният процес подпомага тази политика на общността, като основната отправна точка за нейното подобряване е да се осигури такава решителна и недопускаща отклонения политика – както икономическа, така и правна, която да допринесе за опtimi-

зиране на резултатите.

Второ, от гледна точка на присъединяването на новите страни от последните две разширявания пред развитието на политиката в областта на конкуренцията възниква друго огромно предизвикателство. То произтича от трудността на някои от тези държави да осъществят прехода си от планова към пазарна икономика и свързаната с това лоша култура на конкуренция в тях (в т.ч. и България). Както твърдят Nicholson, Sokol и Stiegert (2006), в резултат от структурната икономическа трансформация сега тези страни започват да прилагат нови и неприсъщи за правната им система нормативни концепции и регулаторни инструменти, за да наблюдават антиконкурентното поведение и да елиминират пазарни провали.

Третият извод се отнася до прилагането на политиката в областта на конкуренцията в контекста на процесите в световната икономика. В такъв мащаб обаче често правилата за ефективна конкуренция са неприложими, тъй като липсва орган с институционална компетентност по въпроса. Във връзка с това от много голямо значение е международното сътрудничество в областта на политиката за защита на конкуренцията. Европейският съюз сключва множество двустранни и многостранни споразумения по този въпрос, по-специално с основните си търговски партньори, като прилагането на неговите правила е съществена част от „новата рамка на търговските споразумения“ на Съюза (Панушев, Христова-Балканска и др., 2021). Освен това ЕС е в челните редици на усилията за многостранно сътрудничество – например той е първият, който предлага включването на политиката в областта на конкуренцията като тема на дискусия в Световната търговска организация и заема ключова роля в Международната мрежа за конкуренция.

И четвърто, пред политиката в областта на конкуренцията стои и голямо предизвикателство, произтичащо от технологичната сложност на новите продукти и от високата комплексност на новите пазари. Това изисква приспособяване на инструментите на икономическия анализ, за да се разберат тези иновации и да се отговори на въпроса до каква степен включването им в икономическата система благоприятства или ограничава конкуренцията в нея.

Политиката в областта на конкуренцията играе важна роля за икономическия растеж, насърчавайки негови движещи сили като производителност, иновации, инвестиции и ниски цени. Конкуренцията стимулира растежа чрез три канала: ефективност на ресурсите, влизане/излизане и иновации. Тя може да подобри и стимулите за инвестиране, като всички тези ефекти се засилват, когато конкуренцията се осъществява на по-широки пазари. Наред с това конкуренцията води до по-ниски цени, вкл. на суровините, до по-малки разходи и по-голяма икономическа активност в рамките на единния пазар.

Въпреки ползите от нея някои политически цели в рамките на водещите инициативи на ЕС не могат да бъдат постигнати само чрез осигуряването на сво-

бодна и лоялна конкуренция. Такъв е случаят с политическите цели, включващи продукти, които не биха били произведени от свободните пазари или поне не на политически приемливи цени. Ето защо могат да се изброят както редица временни предизвикателства, особено в контекста на разширяването на ЕС и множеството кризи, така и структурни проблеми, които стоят пред политиката за защита на конкуренцията.

Политика в областта на конкуренцията и обща конкурентоспособност на ЕС – развитие, мерки, предизвикателства

Както стана ясно, несъмнено ЕС има една от най-силните системи за защита на конкуренцията в света, които се прилагат и за компании извън Съюза, опериращи на единния пазар. Конкуренцията допринася за дългосрочния икономически растеж. Новите структурни предизвикателства пред политиката в областта на конкуренцията налагат да се преоцени нейната роля при трансформирането на европейската индустрия и за справяне с нови проблеми, произтичащи от спецификата на цифровата икономика, например значението на данните, онлайн платформите и сливанията между утвърдени и бързо развиващи се компании със значителен конкурентен потенциал. Наред с това отговор изисква и кризата, свързана с пандемията от COVID-19.

Обичайните заподозрени: кои са секторите, страдащи от проблеми с конкуренцията

Някои сектори и пазари са изправени пред особено много проблеми с конкуренцията. По-специално в услугите и в мрежовите индустрии това остава една от областите, в които държавите членки отчитат ограничен напредък в прилагането на специфичните за страната препоръки. Тази констатация съответства на резултатите от скорошно проучване на Евробарометър (ЕС, 2019) относно възприетията на гражданите на Съюза за проблемите на конкуренцията в държавите членки. Изследването установява, че според тях в областта на конкуренцията съществуват проблеми, по-конкретно в телекомуникациите (26%, увеличение с 8% спрямо 2014 г.), достъпа до интернет (26%), енергетиката (23%, увеличение с 5% спрямо 2014 г.), транспортните услуги и фармацевтичните продукти (и двете по 20%). Производствени сектори като автомобилната индустрия също срещат затруднения с конкуренцията.

Достъпът до основна инфраструктура остава проблем в секторите на газа, електроенергията и железопътния транспорт. Ефективната конкуренция на тези пазари разчита на това, че конкурентите имат достъп до инфраструктурата, но тя често е собственост на и се управлява от действащия оператор. В такъв контекст прилагането на правилата за защита на конкуренцията може да изиграе роля, например чрез санкции срещу ограничаване от страна на доминиращи оператори на междусистемен капацитет между съседни държави членки. Илюстрация за такава намеса е Решение на Комисията срещу държава членка заради

предоставяне на привилегирован достъп до лигнитни въглища на държавната електроенергия. Решението налага продажба на значителен дял от мощностите на лигнитни въглища на конкурентите. В случай с железопътния транспорт пък действащ служител в една държава членка е санкциониран за това, че демонтира участък от коловоз, който я свързва със съседна страна от ЕС, като по този начин пречи на петролна рафинерия да използва услугите на конкурент (ЕС, 2021).

Функционирането на пазара в сектори, доминирани от държавни предприятия (в няколко държави членки такива са например транспортът и енергетиката), може да бъде повлияно от качеството на тяхното корпоративно управление, което често се определя като неефикасно (ОЕСД, 2019). Анализът на МВФ показва, че тези предприятия „систематично се представят по-слабо в сравнение с партньорите от частния сектор в почти всички страни“, като „в основата на проблема е лошото управление“ (IMF, 2019). По отношение на управлението на държавни предприятия МВФ заключава, че „полето за подобрения е голямо ... било то създаването на по-независими и компетентни съвети в компаниите, по-строго финансово отчитане и одит, или по-голяма яснота относно фискалните връзки с държавните предприятия“ (IMF, 2019).

Специфични проблеми с конкуренцията могат да възникнат на пазари, където патентите играят ключова роля или където генерирането на печалба се измества към вторични пазари. Във фармацевтичния и в биотехнологичния сектор например са установени опити за възпрепятстване на навлизането на пазара на генерични или биоподобни продукти при изтичане на патентната защита. В тази връзка решаващ фактор за интеграция на единния пазар е стандартизацията. В някои области като телекомуникациите, където стандартите включват патентовани технологии, съществуват специални насоки за предотвратяване на възникването на проблеми с конкуренцията. Освен това е разработена цялостна политика за подкрепа на иновациите и на стандартизацията, като същевременно се подобрява достъпът до стандартизирани технологии.

В производството конкуренцията е засегната от увеличаващите се потоци от приходи, генерирани от вторични пазари. В зрели производствени сектори производителите са подложени на натиск да генерират повече стойност от вторични пазари, както и от дейности като финансиране (ЕС, 2019). В общи линии това кара фирмите да се съсредоточат върху обединяването на основния продукт с опции за финансиране и ремонт и поддръжка, всички платими на периодична база. Тези тенденции могат да породят проблеми с конкуренцията, свързани главно с приобщаването на клиентите и с ограничаването на достъпа на конкурентни доставчици на следпродажбени услуги.

Структурни предизвикателства пред политиката за защита на конкуренцията

За да се очертаят общите предизвикателства, развитието на политиката за защита на конкуренцията на Европейския съюз и въздействието ѝ върху ико-

номическия растеж, по-нататък са избрани и проучени десет казуса (вж. табл. 1). Техният анализ и описание са на базата на изследване на Nielsen, Rølmer et al. (2013). Казусите са избрани така, че да отговарят на следните критерии:

- Първо, те трябва да бъдат представителни. Ето защо казусите не се фокусират върху едно дело за конкуренция или съдебно решение (например едно дело за картел), а по-скоро разглеждат цял сектор (например авиацията или енергетика) или група от подобни случаи (например скорошни сливания на авиокомпаниите или на картелите). Целта е да покажат ясно въздействието на различни инструменти за защита на конкуренцията – антитръстови мерки, контрол на сливанията, специфични за сектора мерки, либерализация и държавна помощ, върху водещите инициативи на ЕС и върху икономическия растеж.
- Второ, казусите трябва да предлагат разнообразен поглед върху различните сектори на европейската икономика. Във връзка с това са избрани такива, които да обхващат сектори като финансови услуги, електроника, производство, транспорт, телекомуникации, пощи, енергетика и технологии. В някои случаи заключенията от казусите могат да бъдат обобщени и за други сектори – това със сигурност се отнася за тези, засягащи контрола на сливанията и прилагането на картелите. В такъв смисъл казусите предлагат изчерпателно, но не пълно покритие на европейската икономика.
- Трето, случаите са избрани така, че да са от значение за текущия политически дневен ред, например свързани с МСП, климат, иновации, производителност и приобщаване.

Съответствието на трите критерия гарантира, че казусите са подходящи за формулиране на широкоаспектно и представително разбиране на връзките между инструментите за конкуренция, икономическия растеж и водещите инициативи на ЕС, като по този начин се очертават структурните проблеми и предизвикателства пред политиката в областта на конкуренцията.

В 9 от десетте описани в табл. 1 казуса са идентифицирани възможни промени в рамката на ЕС (например под формата на нова регулация) за справяне с несъвършенствата, което подчертава важността на активната политика в областта на конкуренцията на ниво Европейски съюз. Значението на законодателството на ЕС се подразбира от само себе си по две причини: *Първо*, много недостатъци възникват, когато държавите членки следват своите национални интереси, които могат да се различават от общите за Съюза. Това е очевидно в примерите за злоупотреба с енергийна инфраструктура и за държавна помощ за банки. *Второ*, много случаи на конкуренция засягат трансгранични дейности и изискват трансгранично прилагане на политиката в областта на конкуренцията. Това е ясно забележимо при разглеждането на картелите и при сливанията на авиокомпаниите.

Таблица 1. Кратко описание на 10 избрани казуси

Казус	Сектор	Проблем	Инструмент
Стандартни основни патенти	Технологии, права на интелектуална собственост	Липсата или скъп достъп до стандартни основни патенти задържа напредъка и иновациите във вреда на бизнеса и на потребителите	Специфични за сектора мерки
Злоупотреба с енергийна инфраструктура	Енергетика	Различните интереси на потребителите, доставчиците и регулаторите в двустранните енергийни трансфери възпрепятстват либерализацията на пазара и конкуренцията	Антитръстови мерки
Сигурност на енергийните доставки и плащанията за капацитет		Плащанията за капацитет, насочени към осигуряване на стабилно снабдяване с електроенергия, пречат на въвеждането на единен пазар за енергия	Държавна помощ, специфични за сектора мерки
Задължение за универсална услуга в пощенския сектор	Пощенски услуги	Осигуряване на търговска жизнеспособност на универсалните пощенски услуги в либерализиран, конкурентен пазар, като същевременно той се адаптира към технологичния прогрес	Либерализация, държавна помощ
Широкоразпространен достъп до високоскоростен интернет на достъпна цена	Телекомуникации	Дългосрочните ползи от разширяването на уеб достъпа до отдалечени райони не стимулират непременно краткосрочни инвестиции	Държавна помощ
Ограничения на таксите за международен роуминг		Ограниченията на таксите за роуминг и липсата на информация за клиентите демотивират ценовата конкуренция на ниво под тавана	Специфични за сектора мерки
Либерализация на авиационния сектор	Транспорт	Формира се неконкурентен пазар на самолетни пътувания поради доминиращи национални водещи превозвачи и двустранни транспортни споразумения	Либерализация
Сливания в авиационния сектор		Предложените сливания създават условия за монопол на някои пазари във вреда на бизнеса и на потребителите	Контрол на сливането

Източник: Nielsen, Rølmer et al., 2013, p. 27.

При по-задълбочен анализ на избраните казуси се открояват някои недостатъци в политиката в областта на конкуренцията, идентифицирани в тях. Във връзка с това могат да се отправят конкретни препоръки за нейното по-добро насочване, което да спомогне за икономическия растеж:

- Приносът на политиката в областта на конкуренцията към растежа трябва да се разрасне. Положително влияние върху конкуренцията може да окаже по-целесъобразното използване на нейните пет инструмента – антитръстови мерки, контрол на сливанията, специфични за отраслите мерки, либерализация и държавна помощ. В някои случаи е достатъчно по-доброто прилагане на съществуващите правила, но често са необходими и промени в регулаторните рамки.
- Политиката в областта на конкуренцията и политиката на единния пазар вървят ръка за ръка, като се усилват взаимно. Политиката в областта на конкуренцията има най-сериозен принос за растежа, когато компаниите се конкурират на по-широки пазари, а потенциалът на единния пазар е най-голям при ефективна конкуренция.
- Регламентацията на ниво ЕС допринася за укрепване на политиката в областта на конкуренцията. Активната политика за защита на конкуренцията на наднационално ниво е важна за справяне с недостатъците на съществуващите в тази сфера инструменти и мерки. В девет от десетте разгледани случая могат да бъдат предложени промени в регулаторната рамка на ниво ЕС, за да се увеличи положителното влияние на инструментите за конкуренция върху дългосрочната стратегия за развитие на Съюза и върху икономическия растеж.
- От съществено значение е националните интереси да бъдат с второстепенна важност. Отстъпките в това отношение могат да направят политиката за защита на конкуренцията неефективна, тъй като някои участници са облагодетелствани за сметка на равните условия в целия ЕС. Контролът от страна на Съюза върху държавните помощи и върху сливанията са два важни инструмента, с чиято помощ националните интереси могат да се задържат на заден план.
- От голямо значение е да се търси правилен баланс между специфичните за отделни отрасли мерки и общото прилагане на законодателството в областта на конкуренцията, което се потвърждава в няколко от представените казуси. По-специално случаят, свързан с държавната помощ за европейския банков сектор, разкрива трудностите при прилагането на специфични за отраслите мерки за справяне с непрекъснатата променящата се

ситуация, както и важноста да не се пренебрегват съществуващите възможности за прилагане на обикновените инструменти.

Част от направените препоръки всъщност вече са в процес на изпълнение, а други излизат извън приоритетите за развитие на единния пазар на ЕС поради променения контекст, в който трябва да бъде прилагана политиката за защита на конкуренцията. По-нататък са разгледани именно промените, наложени от динамичните процеси и кризи във външната и вътрешната среда и свързаните с тях изменения в политиката за защита на конкуренцията.

Политиката за защита на конкуренцията в условията на пандемия и нови стратегически приоритети на ЕС

Във време на криза и преход правилното и ефективно функциониране на единния пазар е от огромно значение. Повече от 60 години прилагането на законодателството на ЕС в областта на конкуренцията е от първостепенна важност за запазване и насърчаване на европейската икономика, основана на европейски ценности като справедливост, върховенство на закона и доверие. Успоредно с обществените, икономическите и регулаторните промени се развива и политиката в областта на конкуренцията. Днес, когато общността е изправена пред една от най-големите кризи в историята си, стабилната политика на ЕС в тази област е по-важна от всякога, за да допринесе за икономическата динамика, която е от съществено значение за по-бързото възстановяване (ЕК, 2021а).

През цялата първа година от мандата на комисията „Фон дер Лайен“ политиката на Европейския съюз в областта на конкуренцията играе ключова роля в усилията на ЕК да предприеме мерки в отговор на здравната и икономическата криза, предизвикана от пандемията от COVID-19, и за преодоляването ѝ. Тази политика е от първостепенно значение и за улесняване на възможността за възстановяване, като се имат предвид екологичният и цифровият преход на икономиката на ЕС. Комисията продължава да гарантира, че правилата в областта на конкуренцията остават подходящи за съвременната икономика, прилагат се енергично и допринасят за стабилността на европейската промишленост както в рамките на Съюза, така и на световната сцена. Според ЕК през 2020 г. използваният набор от инструменти се оказва подходящ, гъвкав и бързо приспособим към извънредните обстоятелства на здравната и икономическата криза (ЕК, 2021а, с. 2). Благодарение на своевременните ответни мерки и мерки за приспособяване политиката в областта на конкуренцията спомага да се отговори на нуждите на промишлеността и на гражданите на ЕС и същевременно да се запазят конкурентните пазари. Това проличава особено ясно в редица действия, които позволяват бързото предоставяне на подкрепа от публични източ-

ници към реалната икономика или които са част от по-широката програма на политиката и имат за цел да се възстанови устойчивият растеж и да се избегне ненужно нарушаване на пазара.

На 13 март 2020 г. в своето Съобщение относно координираните икономически мерки в отговор на пандемията от COVID-19 (ЕК, 2020a) Комисията представя подробно различните възможности, които са на разположение на държавите членки извън обхвата на извършвания от ЕС контрол на държавните помощи и могат да бъдат въведени от тях без участието на ЕК. Сред тези възможности са мерките, предназначени за всички дружества, например субсидиите за заплати и временното преустановяване на плащанията на корпоративните данъци и данъка върху добавената стойност или на социалноосигурителните вноски, както и предоставянето на финансова помощ директно на потребителите за отменени услуги или билети, разходите за които не се възстановяват от съответните оператори.

На 19 март 2020 г. Комисията приема Временна рамка за мерки за държавна помощ в подкрепа на икономиката, а впоследствие, с напредването на кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19, я преразглежда няколко пъти (ЕК, 2020b). На 8 април 2020 г. ЕК публикува и Съобщение за временната рамка, в което се посочват основните критерии, които тя ще следва, когато оценява проекти за сътрудничество, насочени към справяне с недостига на доставки на основни продукти и услуги по време на пандемията (ЕК, 2020). В същото време Комисията въвежда редица мерки за осигуряване на непрекъснатост на стопанската дейност и продължава да гарантира прилагането на правилата на ЕС относно сливанията, за да се избегне нарастването на пазарната мощ вследствие на кризата.

Всички предприети от страна на ЕС мерки са публикувани в Доклада на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите относно политиката в областта на конкуренцията за 2020 г. (ЕК, 2021). Мерките са в две основни направления:

1. Мобилизиране на политиката на ЕС в областта на конкуренцията с цел да се облекчи въздействието на пандемията от COVID-19 чрез:

- подкрепа за държавите членки в борбата с COVID-19 чрез политиката в областта на държавната помощ;
- насоки за участниците на пазара при антитръстовия контрол и контрола върху сливанията, в т.ч. чрез смекчаване на антитръстовите правила в някои отрасли (например при временни мерки, въведени, за да се избегне недостигът на определени стоки и да се насърчи запазването на

работни места);

- подготовка за възстановяване и излизане от кризата и създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост;
- специфични секторни мерки в областта на транспорта, туризма, културата, хотелиерството, търговията на дребно и др.

2. Постигане на по-широките и дългосрочни цели, свързани с развитието на единния пазар, чрез:

- задълбочен преглед на правилата в областта на конкуренцията, за да станат пригодни за променящата се пазарна среда, вкл. за ускоряващата се цифровизация на икономиката;
- актуализиране на правилата и насоките относно сливанията и на антитръстовите правила и насоки;
- преглед на правилата за държавна помощ, в т.ч. по отношение на Европейския зелен пакт;
- оценка на приетия през 2012 г. пакет за услуги от общ икономически интерес;
- принос на политиката на ЕС в областта на конкуренцията за цифровия преход и за укрепването на единния пазар, в т.ч. за улесняване на цифровия преход и за защита на единния пазар чрез държавна помощ;
- принос на политиката на ЕС в областта на конкуренцията към екологичния преход, в т.ч. чрез разрешаване на държавни мерки за насърчаване на внедряването на възобновяеми енергийни източници, подобряването на енергийната ефективност, подпомагането (когато е необходимо) на внедряването на инфраструктура за мобилност с нулеви/ниски емисии, стимулирането на търсенето на превозни средства с нулеви/ниски емисии за обществен и частен транспорт и намаляването на емисиите на CO₂ и на други емисии (вкл. мерки за декарбонизация) или засилването на кръговия характер на икономиката;
- принос на политиката на ЕС в областта на конкуренцията към постигането на по-задълбочен и по-справедлив икономически и паричен съюз чрез осигуряване на устойчивост в банковия сектор и предприемане на действия срещу избирателни данъчни предимства.

За да се гарантира, че правилата в областта на конкуренцията остават подходящи и с тях може изцяло да се преодолеят предизвикателства като структурни проблеми, свързани с цифровите пазари и с чуждестранните субсидии, които нарушават конкуренцията на пазарите на ЕС, през 2020 г. са осъществени важни инициативи в рамките на политиката – внесено е предложение за Законодателен акт за цифровите пазари, публикувана е Бяла книга относно чуждестранни-

те субсидии, за да се даде начален тласък на размисъла върху начина за справяне с нарушаващите търговията ефекти, които чуждестранните субсидии могат да имат върху вътрешния пазар.

Европейският съюз демонстрира своята готовност да използва политиката в областта на конкуренцията, за да допринесе за подготовката на изпълнението на Механизма за възстановяване и устойчивост. Комисията оказва съдействие на държавите членки при изготвянето на планове за възстановяване и устойчивост, вкл. от гледна точка на политиката в областта на конкуренцията, и публикува редица ръководни образци с цел да се гарантира, че те са в съответствие с правилата на ЕС за държавна помощ.

Наред с преодоляването на непосредствените предизвикателства, породени от пандемията, през 2020 г. прилагането на законодателството на ЕС в областта на конкуренцията допринася за изпълнението на дългосрочните цели за периода 2019-2024 г., каквито са например „Европа, подготвена за цифровата ера“, „Европейският зелен пакт“ и „Икономика в интерес на хората“. С предложението на Комисията за многогодишната финансова рамка за периода 2021-2027 г. е извършена важна промяна с включването на специален компонент за политиката в областта на конкуренцията в рамките на Програмата за единния пазар. Това ще осигури стабилно финансиране на мерки, повишаващи капацитета на ЕК за правоприлагане, например разработването на усъвършенствани методики за разузнаване и разследване. Финансирането ще даде възможност на Комисията да засили и сътрудничеството си с публичните администрации в ЕС и извън него.

По-късно, на 18 ноември 2021 г., Европейската комисия публикува своето съобщение (вж. ЕК, 2021), озаглавено „Политика в областта на конкуренцията, подходяща за нови предизвикателства“ (по-нататък в текста наричано „Съобщението“). То идентифицира няколко области, в които една коригирана политика в областта на конкуренцията би могла да помогне за преодоляване на новите предизвикателства пред европейската икономика. По-специално, в него се обсъжда ролята на политиката за защита на конкуренцията в икономическото възстановяване на Европа от пандемията от COVID-19, в подкрепата на европейския зелен (вж. ЕК, 2019) и цифровия преход (вж. ЕП, 2020) и за укрепването на устойчивостта на единния пазар.

Временната рамка за държавна помощ допринася за смекчаване на отрицателното въздействие на пандемията върху европейската икономика (ЕК, 2020), позволявайки на държавите членки да използват над 3 трилиона евро помощ за подкрепа на предприятията в целия ЕС. В Съобщението се обявява изменение на рамката за държавна помощ и постепенното ѝ прекратяване през следващи-

те шест месеца (до 30 юни 2022 г.). Тази стратегия признава продължаващото икономическо въздействие на пандемията, както и необходимостта от приспособяване към различните темпове на икономическо възстановяване в рамките на специфични сектори в отделните държави членки. Изменението има за цел също да привлече частни инвестиции, за да улесни бързото, екологично и цифрово възстановяване, като във връзка с това включва две нови политики.

Първата политика подтиква държавите членки да насърчават инвестициите в устойчиво възстановяване. Изменението очертава обстоятелствата, при които Комисията ще смята действията в подкрепа на държавите членки за съвместими с правилата за държавна помощ на ниво ЕС. Държавите членки могат да стимулират частни инвестиции под формата на безвъзмездни средства, данъчни субсидии и субсидирани лихвени проценти по заеми, но не могат да предоставят повече от 10 млн. евро на предприятие. Те могат също да насърчат инвестиции, които преодоляват инвестиционната празнина, натрупана в икономиката поради кризата с COVID-19. Подкрепата не се ограничава до конкретни икономически области, но изменението поощрява разработването на схеми, свързани с екологични изследвания (Gottlieb, 2021).

Втората нова политика насърчава държавите членки да засилят платежоспособността на предприятията (особено на тези, чиито нива на дълг са се увеличили поради икономическия ефект на пандемията от COVID-19), като трябва да се ограничат до малките и средните предприятия.

Съобщението идентифицира законодателството в областта на конкуренцията като ефективно средство за отговор на новите пазарни предизвикателства и за засилване на по-широките политически цели на ЕС. По-специално, прилагането на законодателството в областта на конкуренцията ще бъде използвано в подкрепа на две водещи политики на сегашната Комисия: зеления и цифровия преход. В своето съобщение ЕК обяснява, че съществуващите правила за конкуренция (като чл. 101, пар. 1 от ДФЕС, забраняващ антиконкурентни споразумения между предприятия) могат да бъдат използвани за прилагане на целите на Зелената сделка. По-конкретно, забранените споразумения биха могли да получат позволение, ако антиконкурентните им ефекти се компенсират от екологичната ефективност, произтичаща от тях, например да се позволи производството на по-устойчив продукт.

Освен това правилата за държавна помощ ще се използват и като инструмент за насърчаване на целите на политиката на ЕС. Една такава цел е например до 2050 г. Съюзът да стане климатично неутрален. За нейната реализация ЕК ще позволи на държавите членки да подкрепят нови екологични технологии, използвайки държавна помощ, чрез актуализиране на съществуващите насоки за

държавна помощ в областта на енергетиката и околната среда. Стремещт е да се улеснят инициативи, които са в съответствие с целите на ЕС за декарбонизация, и постепенно да се премахнат дейностите с интензивни емисии.

Комисията изтъква също и необходимостта от справяне с пазарната сила на големите корпорации, особено в технологичния сектор. В неотдашното ѝ предложение за Закон за цифровите пазари е залегнало намерението за борба с антиконкурентните практики от страна на големите онлайн платформи, особено на тези, които попадат извън обхвата на съществуващите правила за злоупотреба с господстващо положение на пазара. Предложеният нормативен акт ще наложи и нов каталог от специфични задължения на онлайн платформи, имащи утвърдена позиция на портал между бизнесите, активни в платформата, и крайните потребители (т.нар. онлайн пазители).

И накрая, ЕК ще преразгледа съществуващите си насоки, например Съобщението за определяне на размера на пазара и Регламента и насоките за групово освобождаване на хоризонтални и вертикални сливания, за да отрази целите на политиката на зеления и цифровия преход.

Комисията подчертава също и значението на единния пазар на ЕС – търговска зона, обхващаща всички държави членки, където стоки и услуги могат да се търгуват свободно и без бариери. Нарушенията на веригите за доставки поради пандемията от COVID-19 показват, че единният пазар не е достатъчно устойчив по време на криза. Поради това в Съобщението се набляга върху ролята на законодателството в областта на конкуренцията за укрепване на единния пазар и за насърчаване на икономическия растеж. Например прилагането на контрол върху сливанията ще се използва, за да се запази диверсификацията на веригите за доставки и за да се избягват „тесни“ места в производството на важни суровини. Въздействието на бъдещите сливания върху надеждността на доставките и предвидимите срокове за изпълнение ще станат важен параметър в оценката на Комисията на тези сделки.

В допълнение, ЕК възнамерява да насърчи създаването на индустриални съюзи в ключови стратегически сектори на единния пазар като батерии, полупроводници и облачни и периферни изчисления. Тези индустриални съюзи ще се превърнат във форуми, в които бизнес участниците ще си сътрудничат за справяне с евентуална бъдеща криза, засягаща единния пазар. Специална програма за съответствие ще гарантира, че това сътрудничество между предприятията остава в рамките на законите на ЕС за конкуренцията.

Съобщението несъмнено разочарова онези, които се надяват на облекчаване на антитръстовите правила на ЕС по време на криза. Напротив – успешното възстановяване на европейската икономика всъщност изисква по-строго при-

лагане на съществуващите правила за конкуренция. Заедно с тях новите законодателни предложения и политически инструменти ще гарантират, че анти-тръстовата рамка на ЕС остава в синхрон с непрекъснато развиващата се реалност на европейските пазари. Освен това трябва да се има предвид, че анти-тръстовото право не се прилага във вакуум – то трябва да бъде приведено в съответствие с усилията на Комисията и да осигури подкрепа в други стратегически области, вкл. зеления преход и политиката на цифровите пазари (Gottlieb, 2021).

Заклучение

Слабата конкуренция в някои сектори и пазари пречи на потребителите и на предприятията да се възползват от предимствата на единния пазар. Ефективната конкуренция от своя страна предотвратява разделянето на пазара и подобрява неговото функциониране и по такъв начин гарантира, че фирмите и потребителите могат да се възползват напълно от интеграцията на единния пазар. Проблемите с конкуренцията не са изчезнали на някои пазари като тези, които разчитат на основна инфраструктура, доминирани от (държавни) монополни предприятия или характеризирани се с високи надценки. Най-общо казано, увеличаването на пазарната сила и на надценките показва, че технологичният прогрес и структурните икономически промени не водят автоматично до по-силна конкуренция. Това свидетелства, че съществуват пречки пред разпространението на технологии и знания. Ето защо актуалните правила за конкуренция и тяхното ефективно прилагане на равнище ЕС и на национално ниво продължават да бъдат жизненоважни инструменти за гарантиране на функционирането на пазара в рамките на единния пазар.

Политиката на Европейския съюз в областта на конкуренцията играе много съществена роля, особено във времена на несигурност и двойна трансформация, за осигуряване на предпоставки за ефективна конкуренция, за насърчаване на иновациите, за разкриването на работни места, за растежа, конкурентоспособността и предприемачеството. Тя има голямо значение за създаването на справедливи икономически условия чрез подпомагане на иновациите, които способстват за разработването на нови технологии. Последните на свой ред могат да стимулират постигането на по-добри резултати, като същевременно ограничават вредите за околната среда и допринасят за ефективното разпределение на ресурсите, предоставят по-голям избор и справедливи цени за потребителите и подхранват издръжливостта на единния пазар. Наред с това политиката в областта на конкуренцията трябва да поощрява предприятията да инвестират и да внедряват по-модерна цифрова инфраструктура и инструменти (например технология за компютърни услуги в облак, микропроцесори, из-

куствен интелект) и по-малко замърсяващи и по-ефикасни производствени технологии.

Европейският съюз съумява да реагира своевременно на новите развития на пазара и даде бърз отговор на кризата с COVID-19, като приема специални правила (които ще останат временни) в областта на конкуренцията. Въпреки че това доказва ефективността ѝ, Европейският парламент призовава за силна и действена политика в областта на конкуренцията и за нейното прилагане, за да се даде възможност на икономиката на ЕС да следва пътя към възстановяване и да осъществи своя двоен „зелен“ и цифров преход по устойчив, социално и териториално приобщаващ начин (ЕП, 2022, с. 9). Всяка промяна и адаптиране трябва да гарантира не само че политиката на Съюза в тази област продължава да дава тласък на иновациите в двойния преход, да насърчава издръжливостта на единния пазар и да запазва силно конкурентна социална пазарна икономика, но и че потребителите печелят от справедливи цени. Единствено по такъв начин политиката в областта на конкуренцията ще продължи да изпълнява своята ключова роля като фундаментална ценност на единния пазар и на целия процес на европейска интеграция.

В отговор на тези предизвикателства политиката за защита на конкуренцията ще бъде съществен фактор за поддържането на система, основана на правила и в ЕС, и в световен мащаб. Система, в която решенията се вземат въз основа на закон и икономически доказателства и могат да бъдат обжалвани пред безпристрастни съдилища, макар и често оспорвана в публичното пространство, е от основно значение за функционирането на Съюза, а политиката в областта на конкуренцията е един от най-видимите ѝ символи. Важно е да се осъзнае, че политиката на свободна и лоялна конкуренция помага в пазарната икономика да се вляят демократични ценности като участие, отчетност, равенство на шансовете и едни и същи правила за всички. Тъй като политиката в областта на конкуренцията способства за поддържането на демократичния характер на икономическите процеси и така допринася за разгръщането на демокрацията, в днешни дни, които мнозина смятат за „бурни“ времена, нейната роля в този аспект може да стане по-значима от всякога.

Бележка

Изследването представя част от резултатите от колективен изследователски проект „Влияние на промените на Единния пазар на Европейския съюз върху българската икономика“ от изследователската програма на Института за икономически изследвания при Българска академия на науките.

Конфликт на интереси

Авторът декларира липса на конфликт на интереси.

Използвана литература

- Cavalleri, M., Eliet, A., McAdam, P., Petroulakis, F., Soares, A. M. and Vansteenkiste, I. (2019). Concentration, market power and dynamism in the euro area. *ECB Working Paper Series* No 2253, March.
- Dierx, A., Ilzkovitz, F., Pataracchia, B., Ratto, M., Thum-Thysen, A., Varga, J. (2017). *Distributional Macroeconomic Effects of the European Union Competition Policy: A General Equilibrium Analysis*. New York: Oxford University Press for the World Bank.
- EP. (2022). *Doklad otnosno politikata v oblastta na konkurentsiyata – godishen doklad za 2021 g.* (2021/2185(INI). Komisia po iкономически i парични vaprosi na EP, 25.3.2022. [EP. (2022). Доклад относно политиката в областта на конкуренцията – годишен доклад за 2021 г. (2021/2185(INI). Комисия по икономически и парични въпроси на ЕП, 25.3.2022]. Available at https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0064_BG.html (in Bulgarian).
- European Commission (EC). (2017). *Competition: making markets work better*. Directorate-General for Communication. Publications Office. Available at <https://data.europa.eu/doi/10.2775/08712>
- European Commission (EC). (2019). *Flash Eurobarometer 476 (Citizens' Perceptions of Competition Policy, January 2019)*. GESIS Data Archive, Cologne. ZA7498 Data file Version 1.0.0. Available at <https://doi.org/10.4232/1.13282>
- European Commission (EC). (2021). *Report on competition policy 2019: including Commission staff working document*. Directorate-General for Competition. Publications Office. Available at <https://data.europa.eu/doi/10.2763/079502>
- Evropeyska komisia (EK). (2020). *Saobshtenie na Komisiyata otnosno vremennata ramka za merki za darzhavna pomosh't v podkrepa na iкономиката pri nastoyashtata epidemia ot COVID-19*. OV 2020 C 91 I/1. [Европейска комисия (ЕК). (2020). Съобщение на Комисията относно временната рамка за мерки за държавна помощ в подкрепа на икономиката при настоящата епидемия от COVID-19. ОВ 2020 C 91 I/1] (in Bulgarian).
- Evropeyska komisia (EK). (2020a). *Saobshtenie na Komisiyata do Evropeyskia parlament, Evropeyskia savet, Saveta, Evropeyskata tsentralna banka, Evropeyskata investitsionna*

- banka i Evrogrupata: Koordinirani ikonomicheski merki v otgovor na pandemiyata ot COVID-19. COM(2020) 112 final. [Европейска комисия (ЕК). (2020a). Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Европейския съвет, Съвета, Европейската централна банка, Европейската инвестиционна банка и Еврогрупата: Координирани икономически мерки в отговор на пандемията от COVID-19. COM(2020) 112 final] (in Bulgarian).*
- Evropeyska komisia (EK). (2020b). *Saobshtenie na Komisiyata: Vremenna ramka za otsenka na antitrustovi vaprosi otnosno ikonomicheskoto satrudnichestvo v otgovor na speshni situatsii, proiztychashti ot nastoyashoto razprostranenie na COVID-19 (OV C 116I, 8.4.2020 g.). [Европейска комисия (ЕК). (2020b). Съобщение на Комисията: Временна рамка за оценка на антitrustови въпроси относно икономическо сътрудничество в отговор на спешни ситуации, произтичащи от настоящото разпространение на COVID-19 (ОВ C 116I, 8.4.2020 г.)] (in Bulgarian).*
- Evropeyska komisia (EK). (2021). *Doklad otnosno politikata v oblastta na konkurentsiyata za 2020 g. COM(2021) 373 final. [Европейска комисия (ЕК). (2021). Доклад относно политиката в областта на конкуренцията за 2020 г. COM(2021) 373 final]. Available at https://ec.europa.eu/competition-policy/publications/annual-reports_en (in Bulgarian).*
- Evropeyska komisia (EK). (2021a). *Saobshtenie na Komisiyata do Evropeyskia parlament, Saveta, Evropeyskia ikonomicheski i sotsialen komitet i Komiteta na regionite otnosno politikata v oblastta na konkurentsiyata, podhodyashta za novi predizvikatelstva. COM(2021) 713. [Европейска комисия (ЕК). (2021a). Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите относно политиката в областта на конкуренцията, подходяща за нови предизвикателства. COM(2021) 713] (in Bulgarian).*
- Evropeyski parlament (EP). (2020). *Predlozhenie za reglament na Evropeyskia parlament i na Saveta otnosno osporimi i spravedlivi pazari v tsifrovia sektor (Zakon za tsifrovite pazari). COM/2020/842. [Европейски парламент (ЕП). (2020). Предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета относно оспорими и справедливи пазари в цифровия сектор (Закон за цифровите пазари). COM/2020/842] (in Bulgarian).*
- Gottlieb, C. (2021). COVID-19, Green and Digital Transition, European Single Market: The Commission Outlines The New Challenges Facing EU Competition Policy. *Cleary Antitrust Watch*, November 18. Available at <https://www.clearyantitrustwatch.com/2021/11/covid-19-green-and-digital-transition-european-single-market-the-commission-outlines-the-new-challenges-facing-eu-competition-policy/>.

- Guinea, O., and Erikson, F. (2019). Standing Up for Competition: Market Concentration, Regulation, and Europe's Quest for a New Industrial Policy. *ECIPE Occasional Papers*.
- Gutierrez, G. and Philippon, T. (2018). How EU Markets Became More Competitive Than US Markets: A Study of Institutional Drift. *NBER Working Paper 24700*.
- Hylton, K., and Deng, F. (2007). Antitrust around the world: an empirical analysis of the scope of competition laws and their effects. *Boston University School of Law Working Paper*.
- IMF. (2019). Reassessing the Role of State-Owned Enterprises in Central, Eastern and Southeastern Europe. *IMF Departmental Paper No.19/11*, published on 19 June 2019.
- Jean, S., Perrot, A. and Philippon, T. (2019). *EU competition policy should not be sacrificed but trade policy should be strengthened*. VOX CEPR Policy Portal.
- Mariniello, M. (2014). Commitments or prohibition? The EU antitrust dilemma. *Bruegel Policy Brief*, 30 January 2014. Available at <https://www.bruegel.org/policy-brief/commitments-or-prohibition-eu-antitrust-dilemma>
- Marinov, E. (2017). *Evropeyska ikonomicheska integratsia*. Sofia: EVM. [Маринов, Е. (2017). *Европейска икономическа интеграция*. София: ЕВМ] (in Bulgarian).
- Nicholson, M. W., Sokol, D. D., and Stiegert, K. W. (2006). Technical Assistance for Law & Economics: An Empirical Analysis in Antitrust/Competition Policy. *Univ. of Wisconsin Legal Studies Research Paper No. 1025*, November. Available at <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1003235>.
- Nielsen, K. E., Rølmer, S., Harhoff, F., Andersen, S., Okholm, H. B. (2013). *The contribution of competition policy to growth and the EU 2020 Strategy*. Directorate General for Internal Policies, Policy Department A: Economic and Scientific Policy, IP/A/ECON/ST/2012-25.
- OECD. (2012). *The Role of Efficiency Claims in Antitrust Proceedings*. DAF/COMP(2012)23.
- OECD. (2015). *Summary Record of Key points of the Roundtables on Changes in Institutional Design*. DAF/COMP/M(2015)1/ANN9/FINAL.
- OECD. (2019). *Recommendation on Guidelines on Anti-Corruption and Integrity in State-Owned Enterprises*. C/MIN(2019)5/FINAL.
- Palma Martos, L. (2008). The Common Market and Competition Policy in the European Union. *Analele Științifice Ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” Din Iași, Tomul LV, Științe Economice*. Available at https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/16523/file_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Panushev, E. (2003). *Ikonomicheska integratsia v Evropeyskiya sayuz*. Sofia: Nekst. [Панушев, Е. (2003). *Икономическа интеграция в Европейския съюз*. София: Некст] (in Bulgarian).

- Panushev, E., Hristova-Balkanska, I., Hubenova-Delisivkova, T., Marinov, E. i Stefanova, Yu. (2021). *Bulgaria v mezhdunarodnata ikonomicheska spetsializatsia*. Sofiya: IK – UNSS. [Панушев, Е., Христова-Балканска, И., Хубенова-Делисивкова, Т., Маринов, Е. и Стефанова, Ю. (2021). *България в международната икономическа специализация*. София: ИК – УНСС] (in Bulgarian).
- Parenti, R. (2021). Competition policy. *Fact Sheets on the European Union – 2021*. Available at http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.6.12.pdf
- Prieto Kessler, E. (2005). La política de defensa de la competencia en la Unión Europea. *Información Comercial Española*, No. 820, enero-febrero, 99-110.
- Shikova, I. (2011). *Politiki na Evropeyskiya sayuz*. Sofiya: UI „Sv. Kliment Ohridski”. [Шикова, И. (2011). *Политики на Европейския съюз*. София: УИ „Св. Климент Охридски”] (in Bulgarian).
- Szczepański, M. (2019). *EU competition policy – Key to a fair single market*. European Parliamentary Research Service, PE 642.209 – October. Available at [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA\(2019\)642209](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA(2019)642209)
- Van Rompuy, B. (2012). *Economic efficiency: the sole concern of modern antitrust policy? Non-efficiency considerations under article 101 TFEU*. New York: Wolters Kluwer Law and Business.
- Zalewska-Głogowska, M. (2017). *The more economic approach under Article 102 TFEU*. Nomos.

Едуард Маринов е доктор по икономика, доцент в Нов български университет, Департамент „Икономика“; главен асистент в секция „Международна икономика“, Институт за икономически изследвания при Българската академия на науките, ORCID ID: 0000-0002-0925-2875, eddie.marinov@gmail.com

Eduard Marinov, PhD, is Associate Professor at the Economics Department of the New Bulgarian University; Chief Assistant Professor at the International Economics Department of the Economic Research Institute at the Bulgarian Academy of Sciences, ORCID ID: 0000-0002-0925-2875, eddie.marinov@gmail.com

COMPETITION POLICY AS A PREREQUISITE FOR UTILIZING THE BENEFITS OF THE EU SINGLE MARKET

Abstract: The EU has one of the strongest competition protection systems in the world, which also applies to non-EU companies operating on the Single market. The new structural challenges faced by the EU competition policy require a reassessment of its role in transforming European industry and addressing new issues arising from the specifics of the digital economy. In addition, the pandemic crisis also requires an answer. The article firstly discusses the importance of the competition policy for the effective functioning of the Single market. Then, based on the study of several cases, some structural challenges to the EU competition policy are outlined. An attempt has been made to summarize the new challenges related to the pandemic crisis, digitalization and the green transition, systematizing the new measures related to them.

Keywords: EU Single market; competition protection; economic growth; pandemics; digitalization; green transition

JEL codes: D40; L10; L40

Как да се цитира тази статия:

How to cite this article:

Marinov, E. (2022). Politikata za zashtita na konkurenciyata kato predpostavka za realizirane na predimstvata na edinniya pazар na ES. (Competition Policy as a Prerequisite for Utilizing the Benefits of the EU Single Market). *Economic Thought Journal*, 67 (5), 595-626 (in Bulgarian). <https://doi.org/10.56497/etj2267504>